

ŽIVOT I DJELO FRANE ČALE

HRVATSKO-TALIJANSKI KNJIŽEVNI ODNOSI, zbornik 10: Stil i izvornost. Radovi sa znanstvenoga skupa s međunarodnim sudjelovanjem u spomen na prof. dr. Franu Čalu (1927–1993) održanoga 11. studenoga 2007. u Zagrebu

Zagreb, Filozofski fakultet u Zagrebu, 2010.,
ur. Snježana Husić i Sanja Roić

Zbornik *Hrvatsko-talijanski književni odnosi* utemeljio je 1989. godine profesor emeritus Mate Zorić s ciljem objavljivanja rezultata istraživanja koje u sklopu istoimenog znanstvenoga projekta provode on i njegovi kolege talijanisti. Od 2005. godine uređivanje zbornika preuzela je prof. dr. sc. Sanja Roić, a u pripremi Zbornika 10 sudjelovala je i njena kolegica sa zagrebačkoga Filozofskog fakulteta docentica Snježana Husić.

Hrvatsko-talijanski književni odnosi, Zbornik 10, objavljen pod nazivom *Stil i izvornost* prikaz je cjelokupnog rada iz područja kojima se bavio poznati hrvatski talijanist prof. Frano Čale. Prof. Frano Čale smatra se jednim od najznačajnijih stručnjaka iz područja talijanistike u Hrvatskoj, pa je 11. studenoga 2007. u povodu 80. godišnjice njegova rođenja na Filozofskom fakultetu u Zagrebu održan znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem u spomen na njegov rad. Radovi objavljeni u zborniku pokazuju nam kako je Frano Čale najznačajnije rezultate postigao na području pirandelogije, držičologije i goldonistike. Međutim, u jednakoj mjeri, i jednakom kvalitetom, bavio se i Danteom, Petrarkom, Boccacciom, talijanskom lirikom, Castiglioneom, komedijom *dell'arte*, Leopardijem, Pascolijem...

Također je bitno naglasiti da je prof. Čale bio i inicijator brojnih skupova; tako je 1974. organizirao skup posvećen Petrarki (zbornik objavljen 1978.) i Danteu 1980. (zbornik objavljen 1984.). Osim toga Frano Čale je za svoj rad primio brojna domaća i inozemna priznanja, između ostalog 1973. dobio je zlatnu medalju grada Firence, 1974. nagradu Monselice za prevođenje, a 1980. nagradu Zlatni Osimo u Rimu i viteško odličje Predsjednika Republike Italije za zasluge u istraživanju i promicanju talijanske kulture u inozemstvu. Čak ni činjenica da je bio ozbiljno bolestan nije ga zaustavila te su mu tako 1993. godine rekordno tiskane četiri knjige. Umro je iste te godine 24. kolovoza u 65. godini života. Ovaj zbornik koji ostaje kao trajna uspomena na Profesora, kako mu se obraća Sanja Roić u uvodnoj riječi, okuplja brojne poznate i manje poznate stručnjake s područja talijanistike. Prikazi i istraživanja profesorâ sa zagrebačkog Filozofskog fakulteta, Sveučilišta u Zadru i Puli, te profesorâ s talijanskih sveučilišta, koja se nalaze u zborniku, uvode nas u svijet prof. Frane Čale i njegova rada.

Prvi rad u u zborniku djelo je njegova velikog prijatelja i suradnika prof. Mate Zorića, koji analizira *Spise starog kaluđera* Nikole Tommasea, te ih posvećuje uspo-

meni na Franu Čalu. Ovaj se rad u zborniku objavljuje po prvi put na hrvatskom jeziku, dok je talijanska verzija objavljena u knjizi prof. Mate Zorića *Italia e Slavia*, (Antenore, Padova, 1989.)

Prof. Mladen Machiedo svojim radom naslovljenim *Čalina „veličina manjih“* otvara jedan sasvim drugi, lirski svijet; svijet prevođenja talijanske poezije na hrvatski jezik. Međutim, tu nije kraj njegovim nastojanjima da što vjernije i sveobuhvatnije prikaže talijanska književna djela na materinjem jeziku. Tako su Maslina Ljubičić i Vinko Kovačić proveli analizu Goldonijevih komedija *La bottega del caffè* i *Sior Todero Brontolon ossia il vecchio fastidioso*, koje je na hrvatski jezik preveo prof. Frano Čale, a autori su u svom radu *Kalkovi talijanskih konstrukcija s glagolom FARE u dubrovačkom govoru Čalinih kazališnih prilagodbi* usmjerili pozornost na konstrukcije s glagolom ČINITI kako ih u dubrovačkom govoru koristi prof. Čale.

Kao što je već naglašeno prof. Čale je najznačajnije rezultate postigao prvenstveno na području pirandelogije, držičologije i goldonistike. Sukladno tome većina radova u zborniku odnosi se na taj dio njegova rada. Njegove kćeri, također vršne filologinje, Morana Čale i Lada Čale Feldman, dotakle su se njegove povezanosti s životom i radom Luigija Pirandella. Morana Čale je u prilogu naslovljenom *Čalin Pirandello kroz „apsolutnu inverziju“: metaraprezentacija i povrat duga u „Tako je (ako vam se čini)“* prije svega naglasila kako su ozbiljnost i strast dvije karakteristike osobnosti njezina oca o kojima može pristrano posvjedočiti. U prikazu Pirandellove drame *Tako je, kako vam se čini* (koju je prof. Čale i preveo), kroz brojne primjere nastoji na što razumljiviji

način analizirati uporabu jezika u toj drami, brojne dijaloge i njihove funkcije. Lada Čale Feldman u prilogu *Matres dolorosae duplices: još o Pirandellovim (dramskim) majkama* ističe kako Pirandellove dramske majke, unatoč ulogama koje im je u to vrijeme dodjeljivala katolička crkva i mentalitet toga razdoblja: poniznost, poslušnost, žrtva, patnja, u Pirandellovim dramama predstavljaju otklon od krajnje pasivnosti i majčinskog instinkta, što se posebno odnosi na figuru majke u *Šest osoba koje traže pisca*.

Prelazeći s Pirandella na Carla Goldonija kao drugoga značajnog pisca u opusu prof. Frane Čale, u zborniku su predstavljani radovi Fulvia Senardia, Ane Rogošić i Katje Radoš-Perković. Fulvio Senardi u prilogu *Frano Čale interprete di Carlo Goldoni* prikazuje na koje načine i kojim tehnikama prof. Čale interpretira i prevodi Carla Goldonija, dok se, s druge strane, Ana Rogošić u prilogu naslovljenom *Čalin prijevod Goldonijeve Dalmatine kao doprinos recepciji u Hrvatskoj* bavi profesorovim prijevodom *Dalmatine* koju smatra znatnim doprinosom recepciji ovog talijanskog komediografa u Hrvatskoj. Katja Radoš-Perković u svom radu *Goldoni na hrvatskim pozornicama. Doprinos Frane Čale u promicanju Goldonija u Hrvatskoj* također prikazuje važnost znanstvenog doprinosa prof. Frane Čale u Hrvatskoj. Ona nam je, zapravo, u svojoj analizi pobliže objasnila koliko se, i na koje načine, Frano Čale bavio Goldonijem. Ujedno je sažela dio njegovih istraživanja i predočila pregled njegovih znanstvenih radova, prijevoda i adaptacija, kao i angažmana u promicanju i plasiranju manje poznatih Goldonijevih komedija.

Nakon Pirandella i Goldonija, bitno je istaknuti da je znatan opus istraživanja Prof. Frane Čale usmjeren i prema Marinu Držiću, njegovu sugrađaninu. Sukladno tome Dunja Fališevac u radu *Čalino čitanje Držića* analizira i pojašnjava koja su polazišta, dominantni književnoteorijski i književnopovijesni impulsi koji su utjecali na njega. Nastavljajući promišljanja o toj temi Pavao Pavličić u prilogu *Čalino poimanje manirizma* prikazuje povijesni aspekt toga književnog pravca. Vesna Deželjin se također bavi Čalinim prikazivanjem Marina Držića pa u svom članku *Elemento alloglotto nella commedia „Dundo Maroje” di Marin Držić e nella sua traduzione in italiano intitolata „I nobili Ragusei”* definira strane elemente u Držićevom djelu *Dundo Maroje* i njegovu talijanskom prijevodu *I nobili ragusei*.

Pri sagledavanju znanstvenih interesa i istraživanja kojima se bavio prof. Frane Čale nemoguće je ne osvrnuti se na njegov značaj u prijevodima i analizama poezije Umberta Sabe i Giacoma Leopardija. Taj dio njegove bogate djelatnosti u zborniku je prikazan radovima Sanje Roić, *Frano Čale interprete di Saba* i Višnje Bandalo, *Leopardijeve Pjesme i Zibaldone*, koje brojnim citatima pojašnjavaju kojim se tehnikama i metodama služio Čale prilikom prevođenja, te na koji je način to utjecalo na promjene u strukturi same poezije. Osim Sabe i Leopardija, nalazimo i osvrt Tonka Maroevića na rad Frane Čale povezan s Giovannijem Pascolijem i njegovim pjesništvom, *Pascoli između Nazora i Čale. Talijanističke i kroatističke pripomene*. Kad govorimo o prijevodima, obvezno moramo spomenuti i rad dr. sc. Ive Grgić *Prije Kombola ususret Kombolu, prijevodi Ante Tresića Pavičića*, u kojem autori-

ca daje detaljnu analizu tih prijevoda te ih ocjenjuje vrlo uspjelima, jer je prevoditelj ostao vjeran metru i sadržaju izvornika. Tu se ujedno postavlja pitanje izvora i izvornosti djela starije hrvatske književnosti koje je istraživao i analizirao prof. Čale. Valnea Delbianco u svom radu *Pitanje izvora i izvornosti u Čalinoj interpretaciji* prenosi njegove riječi: „Poznavajući i identificirajući njegov posve određeni miris, književni kritičar nastoji doznati koliko se on može širiti izvan nacionalnog vrta i koliko od vlastite ljepote dodaje mnogobrojnom evropskom mozaiku, od kojega je i njegova stabljika u svakom slučaju primila dio svojih životvornih sokova. Teži se, dakle, uzajamnoj međuovisnosti nacionalnih književnosti i evropske literature” (str. 240 – 241)¹.

Autorica tvrdi da se u ovim Čalinim riječima krije ključ za razumijevanje njegovih književnih interpretacija, a u kojima se, bez ikakvog osjećaja „minornosti”, dotiče i pitanja njihovih izvora i izvornosti, koje za njega nije ni polazište, a ni krajnji cilj na temelju kojeg bi trebalo donositi vrijednosne sudove o književnim ostvarenjima.

Nadalje, poznati talijanski slavist Sante Graciotti otvara vrata svojih sjećanja na Franu Čalu kao talijanistu, petrarkistu i idealnog suputnika. Graciotti smatra Čalu velikim petrarkistom, te naglašava da su Petrarca i petrarkizam bili tajna nit koja je vodila i usmjeravala njegov znanstveni interes. U ovom ozračju je i rad Glorije Rabac – Čondrić *Frano a Francesco*

¹ Valnea Delbianco, *Pitanje izvora i izvornosti u Čalinoj interpretaciji*, u: *Hrvatsko-talijanski književni odnosi 10, Stil i izvornost*, Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2010., str. 240-241.

Petrarca, koja je dala kratak osvrt na sve što je prof. Čalu povezivalo s Petrarkom.

U konačnici, njegova kći Morana Čale naglašava profesorovu odanost humanim i humanističkim vrijednostima, koje je volio nazivati univerzalnima: razumu i prisebnosti, ravnoteži i simetriji, dosljednosti i odbojnosti, kako prema moralnom kompromisu, tako i prema zainteresiranoj kompromitaciji s ideologijama koje je ublažavala, ili uravnotežavala strast prema književnosti, kazalištu, glumi...

Prof. Frane Čale stručnjak je koji predstavlja kamen temeljac uvođenja talijan-

ske književnosti u hrvatsku kulturu. Njegov je utjecaj na sve hrvatske talijaniste neizmjeran i nemoguće je spomenuti talijanski jezik u Hrvatskoj i talijanistiku općenito bez pomisli na Profesora. Upravo zbog toga je ovaj zbornik od iznimne važnosti ne samo za književnost i kulturu već i za promicanje talijanistike u stručnim i znanstvenim krugovima. Okupivši brojna značajna imena, on je i ogledalo u kojem sagledavamo utjecaj talijanske književnosti na prof. Franu Čalu i njegove suvremenike, ali i budućnost hrvatske talijanistike koja će se predstavljati u ovakvim i sličnim zbornicima.

Magdalena Pulić

O HRVATSKOM KNJIŽEVNOM RETROVIZORU MIROSLAVA ŠICELA

Miroslav Šicel
HRVATSKI KNJIŽEVNI RETROVIZOR
Zagreb, Alfa, 2011.

Književnopovijesni i književnokritički opus akademika Miroslava Šicela (Varaždin, 1926. – Zagreb, 2011.) izrazito je obiman. Pored najnovije petoknjižne *Povijesti hrvatske književnosti* brojni su i njegovi ranije objavljeni književnopovijesni pregledi: *Pregled novije hrvatske književnosti* (1966.), *Hrvatska književnost 19. i 20. stoljeća* (1977.), *Hrvatska književnost* (1988.) i, meni najdraža, *Književnost moderne* (1978.), u kojoj je poglavlje *Prijelaz u avangardu* u nekoliko navrata (p)ostalo mojom inspiracijom za istraživanja. Tu su i recentne monografije *Matoš* (1966.), *Ko-*

vačić (1984.), *Gjalski* (1984.) i *Rikard Jorgovanić* (1999.), te posebna izdanja *Programi i manifesti u hrvatskoj književnosti* (1972.) i *Hrvatska moderna. Kritika i književna povijest* (1975.).

Svim tim sintezama valja pridodati dugačak niz zasebnih predgovora i pogovora, članaka, eseja, analiza, kritika, interpretacija, sinteza koji su objavljeni po brojnim književnoznanstvenim časopisima, kritičkim izdanjima, zbornicima. Tek je mali broj njih, onih strogo probranih, objavljen u samostalnim knjigama: *Stvaranci i razdoblja u novijoj hrvatskoj književnosti*